

De la lluita pels drets civils al turisme dels drets civils

Dorit Wagner

En els últims anys, el sud dels Estats Units ha esdevingut la plataforma d'una indústria turística a la recerca d'autenticitat. Els antics emplaçaments on es va desenvolupar l'acció de la lluita pels drets civils han estat recuperats i transformats en atraccions turístiques. Aquest article introdueix la noció de l'anomenat turisme dels drets civils i presenta una anàlisi crítica dels emplaçaments actuals que es troben arreu del sud dels Estats Units i on es commemora la lluita pels drets civils.

Fa 60 anys, un moviment polític i social assolí el seu punt culminant: el moviment dels drets civils dels Estats Units dels anys 1950 i 1960 contra la discriminació racial caracteritza un període cabdal en la història dels Estats Units. La discriminació racial, la segregació i la violència contra els afroamericans formaven part de la vida quotidiana, particularment als estats del sud (Boyer, 840–44). La difícil situació dels afroamericans va començar ja al segle XVII en forma d'esclavitud institucionalitzada, i va prosseguir fins al segle XX quan les lleis de Jim Crow van reforçar legalment el racisme (Boyer, 68–72, 336; Davidson, 431). Mitjançant la intimidació i el terror —amb els linxaments i els impostos per càpita, per exemple—, la supremacia blanca al sud va privar els afroamericans del seu dret al vot (Boyer, 600–01).

Ens els anys 1950 i 1960, un nombre creixent d'afroamericans va començar a oposar resistència a la supremacia blanca. Rosa Parks va iniciar el boicot a l'autobús liderat per Martin Luther King, Jr., i que va durar un any, amb la participació d'uns 50.000 afroamericans a Montgomery, Alabama. El boicot va dur el Tribunal Suprem a decidir que els autobusos havien de suprimir la segregació racial (Boyer, 834). Aquesta batalla fonamental pels drets civils va aportar una de les estratègies més efectives emprades en la lluita contra la segregació: la no violència. Martin Luther King va esdevenir el líder del moviment no violent pels drets civils. Inspirats en el boicot als autobusos d'Alabama, a Greensboro, Carolina del Nord, quatre joves afroamericans van seure a la barra d'una cafeteria-restaurant segregada i van demanar menjar el gener del 1960. Per bé que no els el van servir, i en canvi van ser humiliats i insul-

tats, van anar repetint aquestes accions de protesta dia rere dia, i encara s'hi van afegir més de 60 estudiants més. En l'espai d'un any, més de 70.000 estudiants havien participat en aquestes accions a diverses cafeteries, biblioteques, hotels i parcs (Boyer, 841). El moviment pels drets civils havia arribat a un punt en què individus blancs i negres d'arreu del país s'adherien al moviment i lluitaven per la igualtat de drets.

L'any 1961, els activistes anomenats Freedom Riders (genets de la llibertat) van començar a viatjar a través del sud per protestar contra la segregació en els transports interestatals. Aquests activistes dels drets civils van ser rebuts amb una brutalitat extrema a les diverses parades que van fer a través del sud. Tanmateix, la violència que van haver de suportar va fer que el president Kennedy acabés prenent mesures i acabés amb la segregació en el transport interestatal. Tanmateix, no totes les lluites van aportar coses tan positives com les següents i els boicots als autobusos.

L'ANOMENADA INDÚSTRIA DEL TURISME DELS DRETS CIVILS HA FET QUE EL MOVIMENT PELS DRETS CIVILS HAGI ESDEVINGUT UN OBJECTIU PER A L'ECONOMIA DEL SUD

L'any 1963, Martin Luther King va organitzar següents no violentes i marxes de protesta a Birmingham, Alabama. Aquestes accions van ser brutalment aturades pel cap de la policia local amb la utilització d'agullades elèctriques, gossos policia agressius i mànegues d'aigua d'altra pressió dels bombers. Aquests esdeveniments i el suport actiu del president Kennedy a l'adopció d'un projecte de llei de drets civils van provocar una sèrie d'assassinats brutals. Medgar Evers, líder de la National Association for the Advancement of Colored People (NAACP) (Associació Nacional per

al Progrés de las Personas de Color) de Mississipi, va ser assassinat el 1963. A banda d'aquest fet, quatre noies afroamericanes van morir en un atemptat amb bomba mentre assistien a l'escola dominical a Birmingham (Boyer, 846). La llista d'afroamericans torturats i assassinats en aquella època d'odi i brutalitat és infinita. És important comprendre que el nombre de camps de batalla del conflicte dels drets civils és immens. Els esdeveniments que hem referit fins ara només n'esmenten uns quants dels més destacats i més generalment coneguts. Nogensmenys, en els anys 1950 i 1960 van tenir lloc episodis heroics protagonitzats per activistes dels drets civils arreu del sud. Podem argumentar que, com més nord-americans de color lluitaven pels drets civils, més violenta era l'oposició de la supremacia blanca a la que s'enfrontaven.

Actualment, amb el suport de recursos locals, estatals i federals, molts d'aquests antics camps de batalla del sud han esdevingut atractius turístics. L'anomenada indústria del turisme dels drets civils ha fet que el moviment pels drets civils hagi esdevingut un objectiu per a l'economia del sud: «La indústria dels drets civils... posa en venda el llegat dolorós de l'odi racial alhora que celebra el triomf ostensible de la igualtat racial» (Eskew, 175). Es pot argüir que aquest sector bastant nou del turisme es fa servir per ajudar a què els estats antigament esclavistes encara puguin treure algun profit més de la difícil situació viscuda pels afroamericans. A més, evidentment, els dòlars del turisme estan ajudant a reconstruir tota una economia tant per als habitants blancs caucàsics com els afroamericans del sud. I també es pot afirmar que el turisme dels drets civils fomenta la tolerància a través de l'educació, i té un impacte molt gran tan ideològic com polític arreu dels Estats Units tant per als blancs caucàsics com per als afroamericans. L'article següent presenta una visió resumida de l'anàlisi crítica de la tendència actual del turisme dels drets civils als estats del sud dels EUA.

Estudis sobre la memòria – Marc conceptual

La base teòrica per a la comprensió de la noció del turisme dels drets civils es pot remuntar clarament a l'estudi de la memòria. El pare fundador d'aquest camp de recerca és Maurice Halbwachs, un sociòleg francès que va encunyar el terme de *memòria col·lectiva* l'any 1925; un terme, o, més aviat, un concepte, que va exercir un impacte profund sobre els estudis de la memòria, atès que encara és debatut i revisat actualment (Erll, 8). Abans que Halbwachs publicés la seva teoria de la memòria col·lectiva, les teories de la memòria individual encara eren predominants. La frase «La gent té records, els pobles no» transmet la idea general que la memòria és quelcom privat i individual (Friedman, 135). Durant segles, els sociòlegs i els psicòlegs han estat estudiant temes relacionats amb la memòria, i la idea que els continguts de la memòria es transmetien biològicament era quelcom habitual. Quan Halbwachs va informar de la seva nova teoria de la memòria, es va allunyar molt del corrent general perquè s'oposava a la idea d'una memòria hereditària (Echterhoff, 7–8). Segons Halbwachs, la memòria individual és un constructe social; els individus entren marcs socials per situar els seus records. Explica que hom només pot recordar un esdeveniment del passat quan troba la seva ubicació dins del marc de la memòria col·lectiva (Halbwachs, 368). Globalment, afegia una dimensió social a la qüestió de la memòria tot demostrant que la comunicació i la interacció social formen la base d'una memòria col·lectiva (Assmann, *Erinnerungsraum*, 8).

L'estudi de la memòria va agafar una nova direcció amb la publicació del treball de Pierre Nora, *Les lieux de mémoire*, als anys 1980. Segons Nora, la memòria nacional francesa s'estava esvaint, i, per tant, va començar a analitzar i explicar els emplaçaments en els quals la memòria nacional de França es trobava profundament arrelada (Den Boer, 21). Aquests emplaçaments eren, per exemple, monuments commemoratius de la guerra en pobles petits, les estàtues que es troben a París, emblemes i símbols, lemes com ara *Liberté-Egalité-Fraternité*, festivitats commemoratives, cerimonials, museus, documents i diccionaris. Per a Nora, aquests indrets formaven un ric caleidoscopi d'objectes que s'havien d'ordenar. A més, volia emfasitzar com de poderós n'era, l'efecte de tots aquests instruments i institucions de memòria, i com de fet aquests representaven la identitat política de França com a nació (Nora, 2). Segons Nora, la memòria s'arrela en objectes i gestos concrets. La memòria creix a través d'un col·lectiu i té com a resultat la solidaritat dins d'aquest col·lectiu. Cerca un creixement natural, i, atès que forma part de grups de persones vives, també forma part d'un desenvolupament constant. En general, Nora afirma que la memòria és vida en ella mateixa (Nora, 12–13). Comparat amb Halbwachs, que considera que la memòria es manté a través dels records de col·lectius, Nora considera que la memòria es conserva en certs llocs i pràctiques concretes. Tant Halbwachs com Nora defensen la idea que la memòria ajuda a crear identitats individuals i de grup. Tant els individus com els grups confien en la memòria per comprendre els principis del món i trobar el seu lloc dins d'una estructural social. La memòria ens ajuda a «donar sentit a l'experiència viscuda, fer reivindicacions polítiques i donar forma i sentit al present i al futur» (Grabbe, 1–2). Per tant, podem argumentar que la memòria i les ganes de recordar són un catalitzador del turisme dels drets civils.

LA BASE TEÒRICA PER A LA COMPREENSIÓ DE LA NOCIÓ DEL TURISME DELS DRETS CIVILS ES POT REMUNTAR CLARAMENT A L'ESTUDI DE LA MEMÒRIA

El paper important de la memòria en el món actual es basa en la crisi actual de la memòria. En el passat, la memòria era transmesa oralment, però degut al progrés intens i ràpid dels mitjans de comunicació de masses, ara, la capacitat d'emmagatzemament de la memòria és infinita (Glassberg, 63; Neal, 198). Els canvis ràpids en l'àmbit social i polític, la progressiva desaparició de les tradicions culturals i la pèrdua d'identitats històriques ha motivat la necessitat urgent d'establir mitjans de retrospecció (Hebel, ix). Diversos especialistes expliquen que un constructe sencer de la memòria col·lectiva està a punt d'experimentar un canvi dràstic tan bon punt ja no quedin testimonis de la Segona Guerra Mundial i de l'Holocaust. Alhora que la generació de vertaders testimonis visuals i supervivents desapareix, la memòria ha de deixar de ser una experiència viscuda i comunicada i esdevenir una memòria culturalment interioritzada per tal de preservar aquests relats (Echterhoff, 13). Així doncs, la memòria experimentada ha de ser transferida a una memòria cultural per tal de garantir la seva existència per a les properes generacions. Això es fa tot aplicant un record específic a objectes materials (Echterhoff, 13-14; Hebel, ix; Assmann, «Zum Geleit», 15). Els testimonis visuals del moviment pels drets civils també estan desapareixent, i per tant augmenta la necessitat de preservar la seva memòria.

Tal com Hebel indicava, pel que fa al seu impacte social i polític, ara es considera que la memòria és un element col·lectiu. Es posa de relleu el seu paper com un factor determinant de la identitat: «S'investiga la memòria com una influència productiva en la formació, conservació i problematització de la coherència de grup» (Hebel, x). Tant la identitat individual com la col·lectiva estan influïdes per la memòria. I malgrat el fet que Nora sentia que la memòria estava a

punt d'esvair-se, d'altres sostenen que la memòria mai ha estat tan pública i fonamental com ho és avui. Basant-nos en els conceptes de la memòria presentats fins ara, podem concloure que els llocs de la memòria influeixen directament sobre el sentit de la identitat de la gent el passat de la qual està representat en aquests llocs, és a dir, els afroamericans. Aquests llocs també influeixen i construeixen la identitat mateixa del sud. A banda d'això, la memòria implica responsabilitats socials. Per exemple, una tasca de la

memòria és la de «fer que el passat sigui una *presència* en la nostra vida ètica i emocional» (Poole, 155). Pel que fa a l'important paper de la memòria, cal ser conscient que la política de la memòria no només té a veure amb el fet de recordar, sinó també amb l'oblit sistemàtic i la distorsió del passat. Però es pot influir fàcilment en la manera com recordem el passat (Assmann, «Zum Geleit», 15). Els relats del passat s'han de considerar amb escepticisme, atès que «totes les versions de la història, tant si són orals com escrites, individuals o col·lectives, textuals o físiques, no sorgeixen orgànicament d'un terreny etern..., sinó que més aviat són creades, dissenyades i ordides amb un objectiu concret (Friedman, 136).

Els llocs de la memòria avui

Segons Nora —i com a recordatori—, els llocs de la memòria són «celebracions, emblemes, monuments i commemoracions, però també discursos, arxius, diccionaris i museus (citat a Den Boer, 21). Conseqüentment, els llocs de la memòria no han de ser necessàriament llocs físics.

HOM NOMÉS POT RECORDAR UN ESDEVENIMENT DEL PASSAT QUAN TROBA LA SEVA UBICACIÓ DINS DEL MARC DE LA MEMÒRIA COL·LECTIVA

Tanmateix, em centraré en els llocs físics de la memòria on «grups de gent s'impliquen en activitats públiques . . . [i] . . . on tenen lloc actes commemoratius» (Winter, 61). És important observar que els llocs de la memòria no necessàriament han de ser reconeguts oficialment com a tals. Tan bon punt les persones recorden esdeveniments anteriors que van succeir en un lloc concret, aquest lloc esdevé un espai de commemoració (Winter, 65). Així doncs, no fan falta indicadors o visites amb guies oficials per fer que un emplaçament esdevingui un lloc de la memòria. La commemoració és un element important dels llocs de la memòria, atès que aquests llocs transmeten el missatge que cal recordar un moment específic degut a la seva significació i el seu impacte moral per a una comunitat. I atès que la generació dels testimonis visuals està desapareixent, ara, els llocs de la memòria han de poder transmetre el seu missatge a les futures generacions. Per tant, els llocs de la memòria han de funcionar com a «llocs d'una memòria de segon ordre», especialment quan té lloc un canvi generacional (Winter, 62). Això ens duu a l'argument que estableix que, un cop que la necessitat d'un grup de gent de recordar i connectar la seva vida actual amb certs esdeveniments del passat desapareix, amb el temps, els llocs també desapareixeran o més aviat es desintegraran (Winter, 72-73). L'aspecte econòmic és un altre factor fonamental dels llocs de la memòria, atès que cal finançament per a la seva construcció i conservació (Winter, 65). Tan sols això ja pot ser un obstacle molt important quan es tracta de la fundació de llocs de la memòria. Als Estats Units, per exemple, les organitzacions privades s'encarreguen majoritàriament de la creació dels llocs de la memòria (Glassberg, 77).

La commemoració del moviment dels drets civils té un paper important en la memòria actual afroamericana. L'erecció de monuments commemoratius en els últims anys reforça aquest argument. La investigació efectuada en un «tour dels drets civils» individual ha demostrat que, des del 1989, com a mínim 30 emplaçaments que commemoren el moviment pels drets civils han estat establerts o més aviat reconeguts i referenciats com a tals. Pel·lícules, documentals, noms de carrers, museus i festivitats locals, tot això són elements per a la commemoració dels drets civils que es troben actualment als Estats Units. La memòria històrica és molt important, perquè les accions actuals de les persones depenen del que saben del passat. Pel que fa al moviment pels drets civils, això significa que la política contemporània sobre la igualtat racial està influïda per la creença en l'èxit o el fracàs del moviment dels drets civils. Així doncs, «la manera com la gent recorda el moviment pot tenir doncs importants conseqüències polítiques, ètiques i culturals» (Romano, xvi); en particular si tenim en compte que les accions estan determinades per allò que la gent considera que és cert respecte al passat. Això és perillós, perquè aquesta determinació no és basa necessàriament en la veritat real. Per tant, la representació actual del passat és cabdal a l'hora de determinar de quina manera una societat aborda el present i el futur. Per exemple, la commemoració dels drets civils sovint és emprada com a eina política, atès que la memòria pot ser modelada per tal de satisfer objectius polítics i ideològics (Romano, xvi). Tanmateix, no pas tothom valora positivament la manera com el moviment dels drets civils és commemorat avui a través de llocs de la memòria com ara museus i monuments commemoratius. Els crítics sostenen que els líders de la lluita pels drets civils, com ara Martin Luther King i Rosa Parks, hi són glorificats, mentre que s'ignoren les lluites d'altres individus i organitzacions. A més, temen que el missatge transmès doni la impressió a la gent que la gent comuna no

EL PAPER IMPORTANT DE LA MEMÒRIA EN EL MÓN ACTUAL ES BASA EN LA CRISI ACTUAL DE LA MEMÒRIA

és capaç de lluitar per un canvi sense comptar amb uns líders extraordinaris. «La manera com recordem el moviment... ens pot fer desistir de, o animar-nos a, un futur activisme» (Romano, XVI).

Molts líders i participants del moviment pels drets civils temen que les últimes generacions no compreguin, o més aviat menystinguin, l'esforç i el dolor enormes que va comportar el fet d'aconseguir la igualtat d'uns drets que avui dia ja es donen per fet. Conseqüentment, donen suport a la creació de museus i monuments commemoratius per tal de garantir que la gent no oblidí la lluita (Romano, XVIII). El membre del Congrés nord-americà John Lewis resumeix la importància de conèixer i recordar el passat:

Hem de conèixer la nostra història com a nació i com a poble. Hem d'estudiar-la i visitar els llocs on aquesta història va néixer; bàsicament, hem de *viure* la història per tal de poder comprendre-la i valorar-la. Per sort o per desgràcia, el nostre passat és el que ens ha dut fins aquí, i és el que ens ajudarà a dirigir-nos cap allà on haguem d'anar. Els nostres avant-passats van arribar a aquesta terra en vaixells diferents, però ara tots som al mateix vaixell. (Lewis, ix)

El turisme dels drets civils: una definició

Quan analitzem el turisme tal com funciona actualment, podem sentir un fort desig d'autenticitat. Atès que la realitat i la vida quotidiana semblen cada cop més fictícies, la gent visita llocs que transmeten un sentit d'autenticitat (Sturken, 10). El turisme d'aventura i del patrimoni són el resultat d'aquesta recerca d'autenticitat (Weeks, 196). Tanmateix, aquest argument es pot considerar polèmic, atès que el turisme mateix és en realitat extremadament artificial, perquè es tracta simplement d'experimentar la reconstitució de les vides d'altres persones (Sturken, 11). En el segle XXI, la tecnologia constitueix l'element fonamental en la promoció del turisme del patrimoni. Tot creant una realitat virtual i una «experiència sensorial», les persones poden satisfer la seva necessitat d'autenticitat (Weeks, 203). Suposadament, al/s «lloc/s del traumatisme» es pot sentir un alt nivell d'autenticitat, perquè aquests llocs permeten que el turista pugui experimentar un vincle amb els esde-

EN EL PASSAT, LA MEMÒRIA ERA TRANSMESA ORALMENT, PERÒ DEGUT AL PROGRÉS INTENS I RÀPID DELS MITJANS DE COMUNICACIÓ DE MASSES, ARA, LA CAPACITAT D'EMMAGATZEMAMENT DE LA MEMÒRIA ÉS INFINITA

veniments passats. La visita d'aquests llocs del traumatisme es pot considerar com una forma de pelegrinatge, atès que la gent que hi va «ret un homenatge als morts» i expressa el seu condol (Sturken, 11). A banda d'això, s'anima els «turistes de la història» que cerquen l'experiència del passat a viure-la a través «del consum de productes relacionats amb aquesta, de les imatges dels mitjans, dels *souvenirs*, ... i de les reconstruccions museístiques i arquitectòniques» (Sturken, 9).

El National Trust for Historic Preservation (Fundació Nacional per a la Conservació Històrica), una organització privada sense ànim de lucre i compromesa amb la conservació de llocs històrics i amb «la revifalla de les comunitats nord-americanes», ha trobat una definició clara del turisme del patrimoni cultural: «El National Trust defineix el turisme del patrimoni cultu-

ral com un viatge per viure els llocs, els objectes i les activitats que representen genuïnament els relats i les persones del passat i del present. Inclou els recursos culturals, històrics i naturals» (National Trust for Historic Preservation). L'objectiu general del turisme del patrimoni cultural és la conservació del patrimoni i de la cultura, la seva transmissió als visitants com una experiència autèntica i el benefici del seu impacte econòmic.

TURISME + CULTURA + PATRIMONI = ECONOMIES SOSTENIBLES

Fig. 1. Equació dels beneficis econòmics presentada pel National Trust for Historic Preservation, 2008.

L'equació que presentem a la fig. 1 mostra la potent combinació econòmica del turisme del patrimoni cultural, atès que ajuda a reforçar l'economia tot creant alhora llocs de treball, noves empreses i consolidant empreses que ja existeixen. Per tant, el turisme del patrimoni cultural és un sector turístic que, en conjunt, és favorable, perquè conserva el passat i comporta beneficis econòmics per al present i el futur. Actualment, el turisme del patrimoni cultural és considerat «un dels sectors turístics que creix més ràpidament als Estats Units» i que abasta: «història dels drets civils, història de la Guerra Civil, música, moment cabdals de la història, obres literàries, i fins i tot l'agricultura» (Ingebretsen).

Així doncs, el turisme dels drets civils s'identifica com una secció del turisme del patrimoni cultural. Les seves activitats commemoratives celebren «les victòries d'una guerra diferent —contra la supremacia blanca, Jim Crow i els linxaments—», mentre que l'altra guerra és la Guerra Civil (Dewan). Shaila Dewan, l'autora d'un article publicat al *New York Times* el 2004, indica que la commemoració del moviment pels drets civils es troba gairebé al mateix nivell que la «celebració exhaustiva» de la Guerra Civil al sud, tot posant així de relleu el reconeixement cada cop més estès de la commemoració dels drets civils com un atractiu turístic del sud. A banda d'això, l'article mostra clarament com el turisme dels drets civils només ha estat rebut amb reticències pels blancs locals: «I encara perdura la resistència, en particular entre els blancs, que no veuen cap raó per desenterrar un passat dolorós o que tenen por que l'objectiu sigui culpar-los» (Dewan). Podem afirmar que, inicialment, el turisme dels drets civils es va desenvolupar espontàniament quan la gent va començar a viatjar al sud tot cercant els llocs de la lluita pels drets civils, abans que aquests fossin oficialment reconeguts i senyalitzats com a tals (Harcourt; Vestal). Al mateix temps que el turistes començaven a buscar els llocs de la lluita pels drets civils i els afroamericans anaven aconseguint poder polític, un nombre cada cop més important de llocs commemoratius sortien a la llum al sud i s'incrementaven els guanys econòmics provinents del turisme (Dewan). Així doncs, veiem com la combinació de perspectives econòmiques i de turistes a la recerca de llocs relacionats amb la lluita pels drets civils va fer néixer la indústria del turisme dels drets civils al sud. Un breu resum de notícies aparegut a la revista *Marketing News* publicada per l'American Marketing Association el juny de 1998 situa els inicis del turisme dels drets civils al voltant de l'any 1989, durant un període d'estancament econòmic en el sector turístic. Segons aquest resum, l'objectiu del turisme dels drets civils era atraure turistes afroamericans cap al sud i millorar l'economia

L'ESTUDI DE LA MEMÒRIA VA AGAFAR UNA NOVA DIRECCIÓ AMB LA PUBLICACIÓ DEL TREBALL DE PIERRE NORA, LES LIEUX DE MÉMOIRE

del seu sector turístic («Black Tourism Power», «l'embranchida del turisme negre»). Per exemple, la ciutat d'Atlanta, a Geòrgia, «ha generat milions de dòlars amb el turisme dels drets civils aprofitant el seu renom com el lloc on va néixer aquest moviment («U.S. Civil Rights Movement Boosts Tourism», «El moviment nord-americà pels drets civils fomenta el turisme»). Així doncs, Atlanta serveix com un model a seguir de com una combinació d'estratègies de màrqueting ben utilitzades i els resultats de la conservació del patrimoni pot reportar un guany econòmic important. Tal com es podia llegir a l'article del *New York Times* de l'any 2004 sobre el turisme dels drets civils, moltes ciutats pobres del sud fan servir la seva història dels drets civils únicament per millorar la seva situació econòmica (Dewan). Quan viatgem a través del sud tot seguint les petjades del moviment pels drets civils, molt sovint arribem a comunitats aïllades que donen la impressió de sorgir del no-res. El turisme pot significar la revifalla econòmica que aquests municipis cerquen tan desesperadament.

A banda de l'important impacte econòmic del turisme dels drets civils, també hi fan un paper fonamental certs objectius polítics i educatius (ideològics). L'excalcalde d'Atlanta és citat en un article a *VoA News* on afirma que la transmissió i la perseverança del passat dels drets civils és cabdal en l'orientació de les decisions polítiques actuals: «Crec que la resta del món pot canviar sense violència» («U.S. Civil Rights Movement Boosts Tourism»). Així doncs, sosté que la conservació del passat permet que les

futures generacions puguin aprendre de les experiències dels seus avantpassats, i evitar així que els seus errors es repeteixin. Dena Chandler, una dona blanca de Georgia, és citada al *New York Times*, on diu que «la mort ha configurat el seu món de maneres que ells mateixos no coneixen i no comprenen tret que ho aprenguin» (citat a Dewan). Es refereix a joves blancs i negres que no van experimentar el dolor, la lluita i la violència del passat. Exactament igual que l'excalcalde d'Atlanta, creu en les virtuts didàctiques de la commemoració dels drets civils. Participar en la indústria de la memòria del moviment pels drets civils ha esdevingut una qüestió d'honor i un benefici econòmic. Per exemple, a Alabama, alguns municipis volen participar explícitament en un *civil rights trail* (sender dels drets civils), perquè volen aprofitar la connotació positiva de ser un lloc on la gent es va rebel·lar i va lluitar contra les injustícies. Certament, el turisme dels drets civils ajuda a què el sud es pugui desempallegar de la seva imatge negativa, i, per tant, és una forma d'assolir una reputació positiva. D'una banda, en aquest context, el terme *benefici* es refereix al benefici econòmic. De l'altra, es refereix al fet de beneficiar-se del prestigi i del reconeixement en un entorn local i global (Dewan).

Deixant de banda els motius ideològics, queda la pregunta de si, davant la perspectiva d'uns beneficis econòmics, s'estan negligint els valors ètics. En l'article del *New York Times* que hem esmentat abans, se citen alguns afroamericans que temen que la indústria de la commemoració transmeti una imatge falsa dels temes racials al sud. Malgrat el fet que la commemoració dels drets civils és una indústria en ple desenvolupament, els problemes del racisme no han estat resolts. En aquest context, Ownby explica que «sens dubte, el tema més intens, més angoixant, més impossible de banalitzar i més incert és com afrontar els horrors de l'esclavitud, les conseqüències de la Guerra Civil, les desigualtats en les relacions racials i l'heroisme dels activistes dels drets civils» (Ownby, 244). Segons aquesta afirmació, al sud, el turisme afronta aquesta situ-

LA MEMÒRIA S'ARRELA EN OBJECTES I GESTOS CONCRETES. LA MEMÒRIA CREIX A TRAVÉS D'UN COL·LECTIU I TÉ COM A RESULTAT LA SOLIDARITAT DINS D'AQUEST COL·LECTIU

ació problemàtica tot concentrant els seus esforços de promoció en els elements «no polèmics» del moviment pels drets civils, com ara «els moments històrics més importants, els individus més notables i les seves cases, esglésies, escoles, universitats i hospitals» (Ownby, 244). Tanmateix, la següent anàlisi dels llocs relacionats amb el moviment dels drets civils mostrarà que els esdeveniments polèmics no sempre es poden eludir.

El turisme dels drets civils al sud dels Estats Units

L'explicació que hem presentat fins ara proporciona la base del *tour* dels drets civils a través del sud que el lector està a punt d'emprendre. Presentarem i analitzarem una sèrie de llocs a Tennessee, Mississippi i Alabama per tal de facilitar la comprensió del fenomen actual del turisme dels drets civils i mostrar la diversitat de llocs existents relacionats amb aquest. L'anàlisi mostrarà com els llocs dels drets civils s'estan adaptant als visitants i com els són presentats. La presentació dels següents llocs de la memòria es basa en una experiència directa viscuda en un *tour* dels llocs relacionats amb els drets civils a través de Tennessee, Mississippi i Alabama l'any 2010.

El Slave Haven Underground Railroad Museum (Museu del Refugi dels Esclaus del Ferrocarril Clandestí)

Malgrat que l'esclavitud no encaixa en el marc temporal del moviment pels drets civils, podem sostenir que la resistència contra la institució de l'esclavitud és una primera forma de resistència contra la supremacia blanca i una recerca dels drets humans. Així doncs, la visita del Slave Haven Underground Railroad Museum de Memphis, Tennessee, paga la pena per a aquells turistes interessats en els moviments de la primera resistència. Trobar-lo, o més aviat conèixer la seva existència, ja és una aventura, atès que no està gaire anunciat. La pàgina web de turisme de Tennessee classifica el museu dins de la secció de patrimoni afroamericà, i també es pot trobar en una llista alfabètica de pàgines web del Tennessee Occidental amb el número 59. Per tant, o bé ja sabem quelcom del museu i el cerquem específicament, o hem de mirar cada pàgina web que apareix a la llista dins de la secció de patrimoni i trobar-lo per pura coincidència. En general, la pàgina web no proporciona gaire informació sobre el museu. Un breu paràgraf explica que l'edifici va ser bastit el 1849 i que, segons diuen els rumors, aquí es refugiaven els esclaus fugitius en el seu recorregut cap al nord (Tennessee Department of Tourist Development, Departament de Promoció Turística de Tennessee). La tria de les paraules d'aquesta breu descripció convida a la reflexió perquè, segons la guia de la visita del museu, la propietat va funcionar indubtablement com un refugi per a esclaus fugitius. Gairebé tenim la impressió que la història d'aquest lloc no ha estat acceptada oficialment o que simplement no és certa. A més, al Memphis Visitor Center només es distribueix un fullet que conté informació sobre el museu si el demanem. Hi ha centenars de fullets que presenten tota mena d'activitats i llocs que emplen les prestatgeries de gom a gom, i, en canvi, no

NORA CONSIDERA QUE LA MEMÒRIA ES CONSERVA EN CERTS LLOCS I PRÀCTIQUES CONCRETES

es pot trobar ni un fullet sobre el Slave Haven Underground Museum. Així doncs, ens preguntem perquè aquest lloc important de la història afroamericana no mereix una major promoció.

El fullet que el turista rep a l'oficina d'informació sembla fet a casa. Només la informació bàsica ha estat impresa en una fulla de paper en color, i aquesta fins i tot està mal tallada. Un altre senyal que mostra que la composició d'aquest fullet no és professional es troba en la foto de la casa que, degut a la impressió en blanc i negre, gairebé no es pot reconèixer. La informació presentada al fullet és informació general, com ara l'adreça, com arribar-hi, tarifes i hores d'obertura, i l'adreça d'una pàgina web i una adreça electrònica per poder saber-ne més. Altra-

ment, només es promociona el museu dient que en el museu es revelaran «els secrets del ferrocarril subterrani». No trobem cap informació sobre què és el ferrocarril subterrani o sobre les exposicions del museu¹.

La pàgina web esmentada al fullet tampoc ens ajuda gaire, atès que actualment està en construcció i els correus electrònics tampoc reben cap resposta (vegeu Heritage Tours). Per tant, l'única manera d'obtenir informació sobre el museu és visitant-lo. El museu sembla estar situat en una de les zones de vivendes més pobres de Memphis. Les cases blanques, bastant petites, de fusta semblen gairebé totes

iguals. Molts patis davanters estan tancats amb una fràgil tela metàl·lica. El rètol que trobem al pati davant del museu ja ens indica que aquesta visita serà una experiència completament diferent de les d'altres museus en d'altres emplaçaments.

Al pati davant, la Tennessee Historical Commission (Commissió d'Història de Tennessee) també ha col·locat un indicador que rememora la propietat i informa del seu passat com a corral de bestiar. Tanmateix, l'indicador també fa constar que, suposadament, aquest lloc va ser emprat com a refugi pels esclaus fugitius acollits pel Ferrocarril Subterrani. Com a la informació facilitada a la pàgina web del Tennessee Department of Tourism Development, l'indicador no reconeix que la propietat funcionés com a refugi per a esclaus, sinó que més aviat afirma que això correspon a una presumpció de la cultura popular. Sigui com vulgui, visitar aquest museu és, en general, una experiència intrèpida. Per començar, un rètol a l'entrada principal del museu ens indica que per entrar al museu s'ha de passar pel pati del darrera. Al pati del darrera, a unes antigues pallisses, s'exhibeixen eines tradicionals del camp que no formen part de l'exposició del museu i que donen la impressió d'haver estat abandonades allà sense tenir-ne cap cura. La porta del darrere és una porta de fusta blanca on s'han penjat diversos impresos que indiquen les tarifes d'entrada, prohibeixen les càmeres fotogràfiques i demanen que el visitant truqui a la porta. El fet de trucar a la porta de fusta mentre hom es troba en aquest pati abandonat dona la sensació d'estar fent quelcom secret i prohibit, i fins i tot hom es pregunta si aquest ambient ha estat creat expressament per donar al visitant la sensació de ser un esclau fugitiu. I aquest estat d'ànim encara es veu incrementat pel fet que l'horari real d'obertura del museu sembla ser diferent del publicat al fullet i a la pàgina web, i pel fet que cal provar diverses vegades abans d'aconseguir finalment tenir accés al museu. L'any 2010, el guia de la visita era una dona afroamericana vestida amb diverses capes de teixits de diversos colors cobertes per un llarg abric de pell negra.

¹ Nota de T.: En anglès, *Underground Railroad*. Xarxa clandestina creada el segle XIX per ajudar els esclaus afroamericans que fuguien de les plantacions i miraven d'arribar al nord.

La seva aparença encara va reforçar més el sentiment d'estar-me embarcant en una aventura secreta. Vaig entrar en una cambra molt petita i plena de tota mena de coses que estaven a la venda. Hi havia màscares africanes que decoraven les parets, i també s'hi venien nines i cobrellits africans de diverses mides i colors. Aquesta habitació funciona clarament com a botiga on es venen sobretot productes que promouen les arrels africanes dels afroamericans. A banda d'aquests productes tradicionals afroamericans, s'hi venen tota mena de *souvenirs*, com ara samarretes i bosses on s'ha imprès el nom del museu.

Després d'haver pagat una tarifa d'admissió de 6 dòlars, comença la visita. Acompanyats per la dona afroamericana, que rep els visitants, puc penetrar en el soterrani i veure les lliteres estretes que els esclaus fugitius feien servir per dormir. El soterrani mateix és molt petit. La guia de la visita explica que, a vegades, allà dins s'havien amagat fins a 20 persones. Un petit forat fet a la paret i que duu a un túnel obscur era emprat com a entrada a l'espai del soterrani pels esclaus fugitius. L'entrada al túnel està situada en un antic porxo cobert per un panell de fusta poc sòlid que ara forma part de la casa. El soterrani és fosc, i només té una mica d'aire, de tal manera que l'ambient general és molt desagradable. A les altres habitacions de la casa s'hi poden veure diversos objectes de l'època. La guia de la visita explica, per exemple, els estampats de diversos cobrellits que contenen un missatge per a les persones que saben interpretar aquestes formes. Canta algunes de les cançons que els esclaus solien cantar mentre treballaven i explica els missatges encoberts d'aquestes lletres. L'experiència general del Slave Haven Underground Railroad Museum és molt autèntica. Degut a les emocions intenses que la guia transmet mentre descriu els diversos elements exposats, en aquesta casa, les pors i els horrors de l'esclavitud esdevenen reals. En general, aquest museu ofereix una experiència única i convincent a través de la combinació d'una autenticitat intrínseca que es veu reforçada encara més amb el material exposat, la decoració i el verisme de la guia de la visita.

PEL QUE FA AL MOVIMENT PELS DRETS CIVILS, AIXÒ SIGNIFICA QUE LA POLÍTICA CONTEMPORÀNIA SOBRE LA IGUALTAT RACIAL ESTÀ INFLUÏDA PER LA CREENÇA EN L'ÈXIT O EL FRACÀS DEL MOVIMENT DELS DRETS CIVILS

Kelly Ingram Park

Un lloc molt diferent però també relacionat amb el moviment pels drets civils està situat just al davant del Birmingham Civil Rights Institute (Institut de Drets Civils de Birmingham), a Alabama, el Kelly Ingram Park. Aquí, la policia va carregar contra centenars de manifestants, majoritàriament nens, amb mànegues de bombers i gossos l'any 1963 (Blejwas; Cobb, 258). Avui, el parc està recomanat com a lloc de la lluita pels drets civils per les guies de viatge i està anunciat per l'estat d'Alabama a la seva pàgina web. Realment, la informació que apareix a la pàgina web és força extensa, i tant la història com la funció actual del parc són explicades detalladament (Alabama Bureau of Tourism & Travel) (Agència de Turisme i Viatges d'Alabama). Un fullet sobre el parc, redactat el 2008, està disponible a les oficines de turisme d'arreu d'Alabama. El fullet comença amb una ressenya històrica sobre el parc sense profunditzar-hi massa. Aquesta ressenya inclou informació sobre el nom del parc, que ret homenatge a un bomber de Birmingham que va

perdre la vida a la Primera Guerra Mundial. Aquest lloc va ser subtitulat *A Place of Revolution and Reconciliation* (Un lloc de revolució i reconciliació) per l'exmajor afroamericà Richard Arrington. La ressenya històrica del fullet informa el lector que els enfrontaments pels drets civils que van tenir lloc al parc als anys 1960 van comportar un canvi en la legislatura en l'àmbit de les lleis dels drets civils. A la segona pàgina del fullet podem veure fotografies de les estàtues del parc, i també trobem les dates en què van ser erigides. També s'hi poden veure els quatre mo-

numents situats a l'entrada principal del parc i llegir una breu explicació sobre aquests. Un petit mapa que apareix al verso del fullet mostra exactament on es troben les diferents estàtues i monuments. Hi podem llegir que la creació del parc com a monument commemoratiu de la lluita pels drets civils amb les seves estàtues i l'anomenat *Freedom Walk* (Passeig de la llibertat) ha estat un projecte multimilionari. En conjunt, el fullet expressa allò que el visitant pot esperar trobar al parc. El mapa resulta útil per orientar-se. Al verso del fullet hi trobem un breu comentari que informa el visitant que disposa d'un servei d'audioguies al Birmingham Civil Rights Institute (vegeu Urban Impact).

Al Kelly Ingram Park podem trobar exactament allò que el fullet anunciava. A l'entrada, quatre monuments amb forma de pilar reten homenatge als herois i heroïnes de Birmingham del període anterior al moviment pels drets civils que, en general, no són coneguts.

El nom de *Freedom Walk* ha estat gravat a les quatre avingudes asfaltades que ens porten al centre del parc, una des de cada cantonada d'aquest. El nom evoca el significat simbòlic de les avingudes, atès que, a través del seu recorregut pel parc, aborden un passat violent que finalment va dur a la llibertat, o, si més no, al final de la segregació. En conjunt, el parc conté sis escultures. Malauradament, només dues inclouen una placa o un text gravat que informa el visitant del seu significat exacte. Les explicacions ofertes en el fullet no són prou detallades com per ajudar a comprendre el que va succeir al parc. Per tant, resulta interessant observar les estàtues, però sense una guia impresa o qualsevol altra font que ens proporcioni les explicacions històriques necessàries, aquestes no tenen cap significat. Tanmateix, la informació que hem trobat a les dues estàtues abans esmentades ens pot ajudar a treure conclusions sobre el simbolisme de les estàtues. A banda d'això, unes plaques col·locades a terra, a la vora de les estàtues, indiquen que es pot fer una visita amb audioguies. Els noms de les estàtues també apareixen en aquestes plaques. No hi ha cap indicació, però, que informi el visitant sobre on pot aconseguir l'equipament necessari per fer aquesta visita amb àudio. El fullet sí que ens remet al Birmingham Civil Rights Institute. Allà, però, no trobem cap rètol o qualsevol altra mena d'indicador sobre la disponibilitat d'aquesta visita amb àudio. Així doncs, per comprendre totalment el simbolisme del Kelly Ingram Park, recomanem encaridament la lectura d'una guia o la visita prèvia al Birmingham Civil Rights Institute, on la història del parc forma part de l'exposició. Excepte la manca d'informació al parc, les estàtues hi estan molt ben exposades. L'escultura que commemora l'atac dels gossos policia, descrita a la fig. 5, per exemple, ha estat erigida de tal manera que el visitant que passeja pel *Freedom Walk* passa just pel mig de les escultures de gossos que grunyen i que sembla que l'ataquen des de tot arreu, i quan gira la cara en qualsevol direcció mentre passa pel mig d'aquestes estàtues sempre es troba amb la maixella d'un gos que l'amenaça. Veiem, doncs, com

**QUAN ANALITZEM EL TURISME
TAL COM FUNCIONA ACTUALMENT,
PODEM SENTIR UN FORT DESIG
D'AUTENTICITAT, UNA FORMA
DE PELEGRINATGE, ATÈS QUE
LA GENT QUE HI VA «RET UN
HOMENATGE ALS MORTS» I
EXPRESSA EL SEU CONDOL**

la manera com l'estàtua ha estat erigida permet que el visitant pugui imaginar-se com es devien sentir els nens que es manifestaven. No només passem pel parc i mirem unes quantes escultures, sinó que experimentem alguns dels perills més greus que els nens que es manifestaven van haver d'afrontar. Conseqüentment, les estàtues creen una sensació d'autenticitat.

L'Emmett Till Museum (Museu Emmett Till) i la botiga de queviures

L'estiu del 1955, Emmett Till, un noi negre de Chicago que tenia 14 anys, va anar a visitar el seu besoncle a Money, Mississipi. Animat pels seus amics, va entrar en una botiga de queviures, i sia va dir «alguna cosa 'descarada' a la dependenta blanca de 21 anys» sia la va xiular (Carrier, 279). Les versions del que va succeir realment mentre va ser a la botiga de queviures varien lleugerament. Tanmateix, totes les versions estan d'acord en què es va atrevir a adreçar-se a la dona blanca d'una manera considerada inapropiada per a una persona negra en aquella època. Al cap de tres dies, l'Emmett Till va ser segrestat de casa del seu besoncle per Roy Bryant, el marit de la dona, i J. W. Milam, i tres dies més tard, el seu cos va ser trobat, brutalment apallissat i amb un tret al cap, al riu Tallahatchie. Els seus assassins l'havien lligat al ventilador d'una desmotadora de cotó per estar segurs que el seu cos no apareixeria a la superfície del riu. La seva mare va rebre el seu cos a Chicago, on va voler mostrar al públic la seva cara brutalment mutilada (Carrier, 279-80; Cobb, 260). L'autor d'una guia de viatges que vaig consultar recorda aquesta història tràgica: «La seva mare, la Mamie, havia insistit en què es fes un funeral amb el taüt obert, i l'espantosa foto de Till que va aparèixer a la revista *Jet* magazine va confirmar a l'Amèrica negra —especialment a la meua generació que aleshores érem joves nois adolescents— que cap estat dels Estats Units era tan perillós per a una persona negra com l'estat de Mississipi» (Carrier, 279-81; Cobb, 260-61). Basant-nos en la informació facilitada, podem afirmar sens dubte que Emmett Till va ser una persona important en la història dels drets civils, atès que casos com el seu van animar d'altres persones a lluitar contra la discriminació. La importància d'aquest incident es veu incrementada pel fet que diversos museus dels drets civils del sud expliquen la història d'Emmett Till (vegeu el Civil Rights Institute a Memphis, el Civil Rights Institute a Montgomery, i l'Interpretive Center ubicat entre Selma i Montgomery, a la carretera interestatal 80 —U.S. Interstate 80—).

Mentre ens dirigim cap al sud per la carretera interestatal 49 amb l'objectiu de trobar la botiga de queviures de Money, tot d'una veiem un rètol que anuncia l'Emmett Till Museum. Aquesta carretera interestatal 49 és una via força bonica que creua la zona meridional del país. De tant en tant podem veure una casa a l'horitzó, però, tret d'això, només ens envolten terres de conreu. D'aquesta manera, l'efecte de trobar-se al mig del no-res encara és més fort, i, si no parem esment, ens pot passar per alt l'únic rètol que anuncia la presència d'aquest museu. Una persona que no conegui la història d'Emmett Till no sabrà relacionar-la amb el moviment pels drets civils, atès que al rètol només hi apareix el nom del noi. L'Emmett Till Museum està situat a Glendora, a la riba del riu Tallahatchie, on es va trobar el cos d'Emmett Till. Glendora és un poble petit, amb uns 285 habitants, tots ells afroamericans (cristians). Trobar el museu no és una cosa

**AIXÍ DONCS, EL TURISME DELS
DRETS CIVILS S'IDENTIFICA COM
UNA SECCIÓ DEL TURISME DEL
PATRIMONI CULTURAL**

fàcil, perquè ningú s'espera que carreteres fangoses i sense asfaltar el duguin cap a una atracció turística.

A primera vista, aquest lloc en certa manera ens intimida. Però les poques persones que veiem vagarejar pel carrer resulten ser molt amigables i amb moltes ganes d'ajudar. A mesura que ens acostem al museu, ens trobem cada cop més sovint amb rètols que el comtat de Glendora ha posat per tal d'informar el visitant d'aquest passat tràgic. Al davant d'un solar sense edificar, un rètol informa el lector que es troba en el lloc on «un periodista negre, James Hicks, va descobrir informació rellevant per al judici de l'assassinat del jove de 14 anys, Emmett Till, el 1955. . . En el cas Till, Hicks va ser l'únic periodista que va anar a buscar proves a la comunitat negra. Al cantó mateix d'aquest solar hi havia la botiga de J. W. Milam, un dels assassins de Till.» Un altre indicador en un altre solar buit i sense tancar proporciona més detalls sobre el que li va passar exactament a l'Emmett la nit que el van segrestar. El museu, fundat l'any 2006, s'anomena l'Emmett Till Historic Intrepid Center (ETHIC), i està situat a la pallissa d'on els assassins d'Emmett van agafar el ventilador de la desmotadora que van lligar al cos de Till amb filferro d'arc. A primer cop d'ull, tal com podem veure a la fig. 7, el museu sembla una antiga pallissa. Dins el museu podem veure l'exposició sobre la història de l'Emmett Till. Malauradament, no puc facilitar una descripció personal de l'interior del museu, atès que el gener de 2010 aquest estava tancat. El que es podria percebre com el resultat d'una mala organització per part

meva va acabar sent el resultat d'un seguit de diverses raons.

La informació sobre l'Emmett Till Museum es pot trobar a la pàgina web oficial de l'estat de Mississipi. De fet, la sinopsis que s'hi pot llegir és molt detallada: explica que l'ETHIC és, d'una banda, un museu commemoratiu, i, de l'altra, un centre tecnològic. No trobem cap explicació satisfactòria sobre el centre tecnològic, com no sigui que l'ETHIC fa servir tecnologia moderna per presentar la història de l'Emmett Till. De forma general, l'ETHIC, i, per tant, el poble de Glendora, han estat molt positivament valorats pel seu esforç en emprendre un projecte tan important de conservació històrica i promoció del turisme, sobretot tenint en compte les petites dimensions d'aquesta població rural. Malauradament, a la pàgina web no trobem els horaris, només trobem la referència a una botiga de records que es troba al mateix emplaçament. Les preguntes sobre els horaris, la botiga i les presentacions del museu que vam enviar a l'adreça de correu electrònic que apareix a la pàgina web oficial de Mississipi no van rebre cap resposta. L'accés gratuït a l'ETHIC anunciat a la pàgina web va resultar ser una entrada de 7 dòlars a la seu de Glendora (vegeu fig. 7). Aparentment, la informació de la pàgina web de Mississipi hauria de ser actualitzada (vegeu Mississippi Division of Tourism —Departament de Turisme de Mississipi—).

Malgrat el fet que Glendora només és una petita comunitat, s'hi ha fet molt per recordar l'Emmett Till. A www.glendorams.com, la pàgina web oficial de la municipalitat, s'explica que l'objectiu de Glendora és esdevenir un model a seguir en la promoció de turisme del patrimoni. Amb l'obertura del museu, la creació d'un dia commemoratiu de l'Emmett Till i la planificació d'un concert Emmett Till per aconseguir fons, Glendora respon sens dubte a aquest objectiu. El text publicat a la pàgina web i que explica l'objectiu del museu correspon exactament al text de

A BANDA DE L'IMPORTANT IMPACTE ECONÒMIC DEL TURISME DELS DRETS CIVILS, TAMBÉ HI FAN UN PAPER FONAMENTAL CERTS OBJECTIUS POLÍTICS I EDUCATIUS (IDEOLÒGICS)

la pàgina web oficial de Mississipi. Així doncs, la responsabilitat última de no proporcionar els horaris la té la política informativa de Glendora. Per tant, el visitant s'arrisca a trobar-se amb les portes tancades. Per a Glendora, això significa perdre uns dòlars valuosos que provenen del turisme, atès que cada turista és un client potencial de la tenda del museu i d'altres serveis com ara restaurants, etc. (Village of Glendora, Mississipi). Malauradament, no vam poder aconseguir dades sobre el nombre de visitants a l'ETHIC. I, tal com esmentàvem abans, les preguntes adreçades directament a l'ETHIC encara no han rebut cap resposta. Sarah McCullough, de la Mississippi Development Authority Division (Direcció de Promoció del Turisme de Mississipi) de l'estat de Mississipi ens informa que, degut al fet que el museu és força nou, encara no se'n tenen dades (McCullough).

Un contrast sorprenent amb els emplaçaments de Glendora el presenta la botiga de queviures de Money (fig. 8). Allà, ni un sol rètol que expliqui al visitant el que va succeir en aquest edifici ruïnós, a punt d'ensorrar-se, fa més de 50 anys. L'única manera d'identificar la botiga és comparant les fotografies que apareixen en una guia de viatge amb edificis que es troben en un estat igualment ruïnós. Finalment acabem trobant l'esquelet d'un edifici que havia estat una botiga de queviures. Aquí va començar la tràgica història de l'Emmett Till, però no s'hi ha fet res per commemorar-la. Quan ens trobem al davant d'aquest edifici tan deteriorat, ens preguntem si cap altre turista tret de Jim Carrier, l'autor de la guia de viatge, i jo mateix, ha estat mai aquí. Money és l'exemple perfecte d'una població que ignora la seva història dels drets civils per raons que malauradament segueixen sent desconegudes. A l'Old Capitol Museum (Museu de l'Antic Capitoli) de Jackson es pot trobar una referència a la botiga de queviures de Money en un plafó on surten els 10 llocs històrics que es trobaven en més perill de desaparició l'any 2005. La informació que apareix allà només indica que no s'ha pres cap mesura per conservar el lloc. Nogensmenys, aquest plafó mostra que s'ha pres bona nota de la manca de conservació d'aquest lloc.

Malgrat que la història de l'Emmett Till s'explica repetidament a diversos museus arreu del sud, la botiga de Money es troba en un estat vergonyós. Comparat amb les realitzacions que es poden veure a Glendora, l'edifici de Money té un gran potencial per poder esdevenir una atracció turística. Tanmateix, vist com està, aquest edifici ruïnós serveix més aviat com a exemple d'un lloc on els drets civils han estat ignorats. Potser, si els esforços fets a Glendora no fossin tan notables, la negligència envers la història dels drets civils a Money no es notaria tant. Els esforços fets a Glendora són extraordinaris si es tenen en compte les dimensions i la ubicació del poble. Però l'accessibilitat als llocs de la memòria encara no ha estat totalment desenvolupada. A les oficines de turisme d'arreu de l'estat de Mississipi s'hauria de poder disposar d'opuscles i fullets. A més, s'hauria d'incloure Glendora a l'*African American Heritage Itinerary* (Itinerari del Patrimoni Afroamericà) de l'Official Mississippi Tour Guide (Guia Oficial de Turisme de Mississipi) per tal de donar-li una major difusió. S'han de publicar els horaris d'obertura per tal d'evitar que els turistes es trobin amb les portes tancades al museu. Glendora encara està bastant lluny de Jackson, la capital de Mississipi, i, per tant, no és gaire probable que el visitant esporàdic faci el viatge dues vegades.

DEIXANT DE BANDA ELS MOTIUS IDEOLÒGICS, QUEDA LA PREGUNTA DE SI, DAVANT LA PERSPECTIVA D'UNS BENEFICIS ECONÒMICS, S'ESTAN NEGLIGINT ELS VALORS ÈTICS

Els tres llocs que hem presentat fins ara van ser triats tant per la seva importància històrica com per la manca, o, a l'inrevés, l'existència, d'esforços exemplars fets per conservar-los i promoure'ls. Tots ells presenten un atractiu emocional molt fort, proporcionat a la seva forma particular de presentació al públic o d'abandonament. Aquests tres llocs de la memòria representen la diversitat dels emplaçaments relacionats amb el moviment pels drets civils al sud dels Estats Units, atès que tots són únics, i inclouen des de llocs privats situats a la perifèria de la ciutat fins a una combinació de lloc privat i públic rural, i finalment, un lloc urbà públic.

Els llocs del moviment pels drets civils

A certes àrees urbanes del sud podem trobar una classe bastant diferent de llocs commemoratius dels drets civils. Aquests llocs es poden classificar com a «típics» monuments commemoratius urbans, situats en espais tancats i que fan us de l'alta tecnologia. Han estat creats com a museus amb una vocació didàctica, empren reconstruccions arquitectòniques combinades amb la tecnologia per tal de crear una experiència autèntica i inclouen en els seus programes elements orientats al consumidor. El National Civil Rights Museum (Museu Nacional dels Drets Civils) a Memphis, el Lowndes Interpretive Center (Centre d'Interpretació de Lowndes), que es troba a mig camí entre Selma i Montgomery, el Civil Rights Memorial Center (Centre Comemoratiu dels Drets Civils) a Montgomery, i el Birmingham Civil Rights Institute (Institut de

Drets Civils de Birmingham) a Birmingham corresponen a aquesta mena de museus urbans que empren l'alta tecnologia. Aquests museus són excel·lents perquè, en crear un ambient que capta l'atenció del públic, aconseguen comunicar una gran quantitat d'informació.

Les botigues d'aquests llocs són particularment interessants. El consumisme practicat amb la compra de records constitueix un element important a tots els diferents àmbits del turisme (Sturken, 12). Les botigues d'aquests llocs exemplifiquen les activitats econòmiques relacionades amb la conservació dels llocs històrics. Així doncs,

comprar *souvenirs* és una forma de consumir la història, però també d'expressar una connexió amb un esdeveniment concret de la història (Sturken, 4/12). Conseqüentment, comprar *souvenirs* no només és un aspecte del consumisme sinó també de la memòria. Això explica perquè les botigues de records sovint estan situades a la vora de monuments commemoratius o dins els museus. Per tant, els *souvenirs* «serveixen com a fragments de butxaca de la història, però també com a records personals de llocs en el temps» (Stanonis, 10). I atès que aquests records es poden comprar en llocs de la memòria, representen la interacció entre el consumisme i la memòria.

El National Civil Rights Museum de Memphis, per exemple, no només té una botiga de records, sinó que, en estar situat en dos edificis, a cada edifici se'n pot trobar una. Per sortir de cadascun dels edificis, el visitant ha de passar obligatòriament per les botigues del museu. Òbviament, la ubicació d'aquestes botigues té la finalitat d'afavorir les vendes. El museu fins i tot té una botiga de records *on-line*. Quan el visitant compra a la botiga, també li donen un fullet on apareix l'adreça electrònica. A més, a la pàgina principal del museu trobem un enllaç informàtic

que ens reenvia a la botiga *on-line*. Al Lowndes Interpretive Center s'ha fet servir la mateixa tècnica arquitectònica. El visitant del centre és conduït directament a la botiga de records des dels espais expositius. El Birmingham Civil Rights Institute anuncia la seva botiga —que qualifica de magnífica— en un fullet distribuït a diverses oficines de turisme arreu de l'estat d'Alabama.

Les botigues que venen productes relacionats amb els drets civils formen part de la indústria turística i ofereixen productes promocionals com ara samarretes, gorres de beisbol, bosses, postals i llapis. Tanmateix, a banda de productes que reten homenatge a Martin Luther King, Rosa Parks o els Freedom Riders, totes aquestes botigues venen productes que promouen la figura de Barack Obama. Entre aquests productes trobem samarretes i pòsters amb Obama, clauers i imants amb el seu nom i literatura relacionada amb ell. Al National Civil Rights Museum de Memphis, els llapis porten impresa la frase «Inspiring Moments in African American History» (moments heroics de la història afroamericana), seguida d'una llista d'esdeveniments importants, com ara quan el Tribunal Suprem va decidir en el cas Brown contra el Board of Education (conselleria d'educació) de Topeka, i la Marxa cap a Washington, que va culminar amb l'elecció de Barack Obama com a president dels Estats Units l'any 2008. Al Birmingham Civil Rights Institute, es venen figures de Barack Obama i la seva dona Michelle per als nens. Certament, la quantitat de coses que són a la venda expressa la gran admiració pel nou ídol: Barack Obama. Com a tal, ha estat admès dins del grup d'activistes dels drets civils més respectats, i, per tant, també se li ret homenatge. La victòria de Barack Obama se celebra com un resultat del moviment pels drets civils. La idolatrització d'Obama no es limita als museus que empren alta tecnologia. Al Slave Haven Underground Museum, un pòster emmarcat d'Obama decora la paret, i malgrat que la major part dels altres elements que es troben en aquella habitació commemoren el passat, aquest pòster representa el present del patrimoni afroamericà.

El missatge inherent a la incorporació de records amb la figura d'Obama a les botigues dels llocs on es commemora la lluita pels drets civils es fa molt palès al National Voting Rights Museum & Institute (Museu i Institut Nacional dels Drets al Sufragi) a Selma. Allà es venen diferents llibres, per exemple, autobiografies d'afroamericans com ara l'estrella de Hollywood, Chris Rock, la llegenda del bàsquet, Ben Green, i el major jubilat de l'exèrcit dels Estats Units, Cecil Ward White. Evidentment, també s'hi poden comprar llibres sobre Barack Obama. Tots aquests llibres tenen com a tema els afroamericans que han guanyat fama o diners a la societat actual nord-americana. Així doncs, vendre aquests llibres reforça el missatge de la cronologia que podem veure al museu i que mostra que els afroamericans han progressat molt. En general, els productes que es venen a les diverses botigues transmeten el missatge que els afroamericans poden sentir-se orgullosos dels seus assoliments.

Conclusió

Els llocs relacionats amb la lluita pels drets civils que he presentat són llocs de memòria tal com va definir Nora. Funcionen com a records del moviment pels drets civils i reforcen la identitat

**EL CONSUMISME QUE ES
PRACTICA A LES BOTIGUES DE
RECORDS D'AQUESTS LLOCS
ES CONSIDERA UN ELEMENT
IMPORTANT DEL TURISME DELS
DRETS CIVILS**

**AQUESTS LLOCS S'HAN DE
CONSIDERAR AMB UN CERT
ESCEPTICISME, ATÈS QUE SÓN
EDIFICATS I CONSERVATS PER
INDIVIDUS I ORGANITZACIONS
QUE TENEN OBJECTIUS POLÍTICS I
IDEOLÒGICS**

dels afroamericans, tot transmetent un sentit de les experiències del passat i presentant la via empresa per arribar fins al present. Aquests llocs són molt didàctics perquè transmeten coneixements però també les emocions que es van desfermar en el passat. Tanmateix, aquests llocs s'han de considerar amb un cert escepticisme, atès que són edificats i conservats per individus i organitzacions que tenen objectius polítics i ideològics. Per exemple, entre aquests objectius hi ha el d'atraure els turistes per tal de garantir uns guanys econòmics i revifar l'economia. Aquesta és la raó per la qual la commemoració dels drets civils al sud ha esdevingut una indústria turística que es troba en ple desenvolupament i que està cridant l'atenció arreu del país. Diaris importants com ara el *New York Times* i el *Washington Post*, però també diaris locals com ara el *Neshoba Democrat* i el *Tuscaloosa News*, informen sobre aquest sector turístic bastant nou, el turisme dels drets civils.

El consumisme que es practica a les botigues de records d'aquests llocs es considera un element important del turisme dels drets civils. La major part dels records que s'hi venen costa entre 1 i 20 dòlars, i duen imprès el logo o l'emblema del lloc. Entre tots els productes, aquells que promouen el patrimoni africà són generalment més cars que els *souvenirs* habituals. La presència de productes relacionats amb Barack Obama és extremadament notable. Transmeten el missatge que el passat que es mostra en aquests llocs està directament relacionat amb la victòria actual d'Obama. Així doncs, per posar de relleu la seva importància per a la societat, els llocs treuen profit del fet que un afroamericà hagi aconseguit esdevenir president dels Estats Units. En conjunt, aquestes botigues recorden als visitants que, mentre reconstitueixen el passat, segueixen contribuint a un negoci orientat al consumidor.

L'autenticitat sembla ser un lema del turisme dels drets civils, i, com ja hem explicat, els turistes precisament busquen això, que siguin llocs autèntics. Els diversos llocs ho aconsegueixen de maneres diferents. El Slave Haven Underground Railroad Museum de Memphis es pot considerar com la personificació d'una experiència autèntica degut a la seva ubicació, la conservació del lloc amb els seus objectes patrimonials, i, evidentment, la presentació de la guia de la visita. El Kelly Ingram Park de Birmingham és un lloc obert, tranquil, artístic i que convida a la reflexió. La seva atenció s'expressa a través d'una combinació d'elements naturals curosament conservats amb un disseny escultòric modern. El conjunt que formen les escultures i l'estructura del parc permeten que el visitant torni a experimentar la situació amenaçadora d'aquell dia de l'any 1963. El Kelly Ingram Park fa conèixer una acció infame molt greu que va tenir lloc a la història del sud d'una manera que no es pot passar per alt. Així doncs, la ignomínia del passat es transforma en un símbol d'orgull per als afroamericans. En general, els nombrosos llocs relacionats amb la lluita pels drets civils representen el coratge del sud d'acceptar i descriure públicament els escàndols del seu passat racista. Els llocs i els esdeveniments polítics no són ignorats o banalitzats. Per consegüent, la via triada pel sud per afrontar el seu passat i la promoció i el suport al turisme dels drets civils constitueixen un aspecte important del sud avui. Per tant, la commemoració dels drets civils contribueix a la nova identitat del sud des de la perspectiva tant dels habitants com dels visitants del sud. A través del turisme dels drets civils, les comunitats del sud poden desfer-se de la seva imatge racista i rebre una part de la revaluació positiva del moviment pels drets civils. La idolatralització de Barack Obama constitueix un pas més vers la consolidació del sud i la formació del nou afroamericà representat en la figura del president dels Estats Units, l'últim assoliment del moviment pels drets civils.

Referències bibliogràfiques

- Assmann, Aleida. *Erinnerungsräume: Formen und Wandlungen des kulturellen Gedächtnisses*. Munic, Beck, 1999.
- Assmann, Jan. «Zum Geleit». *Kontexte und Kulturen des Erinnerns*. Constança, UVK, 2002: 7–11.
- Blejwas, Emily. *Alabama Civil Rights Trail Guide*. Montgomery: New South Press, sense publicar.
- Boyer, Paul S. et al. *The Enduring Vision: A History of the American People*. quarta ed. Boston, Houghton Mifflin, 2000.
- Carrier, Jim. *A Traveler's Guide to the Civil Rights Movement*. Orlando, Harcourt, 2004.
- Christian, Margena A. «'Till Bill' possibly before Congress in November; MS erects museum in honor of Emmett Till». *Jet*, 23 d'octubre de 2006, <http://findarticles.com/p/articles/mi_m1355/is_16_110/ai_n26708368/>.
- Cobb Jr., Charles E. *On the Road to Freedom: A Guided Tour of the Civil Rights Trail*. Chapel Hill, Algonquin Books, 2008.
- Davidson, James West i John E. Batchelor. *The American Nation*. Nova Jersey, Prentice-Hall, 1986.
- Den Boer, Pim. «Loci memoriae—Lieux de mémoire». *Cultural Memory Studies: An International and Interdisciplinary Handbook*. Astrid Erll i Ansgar Nünning (eds.). Berlín, Walter de Gruyter, 2008: 19–25.
- Dewan, Shaila K. «Civil Rights Battlegrounds Enter World of Tourism». *New York Times*, 10 d'agost de 2004, <[civil-rights-battlegrounds-enter-world-of-tourism.html?scp=1&sq=Civil%20Rights%20Battlegrounds%20Enter%20World%20of%20Tourism&st=cse](http://www.nytimes.com/2004/08/10/nyregion/civil-rights-battlegrounds-enter-world-of-tourism.html?scp=1&sq=Civil%20Rights%20Battlegrounds%20Enter%20World%20of%20Tourism&st=cse)>.
- Echterhoff, Gerald i Martin Saar. «Einleitung: Das Paradigma des kollektiven Gedächtnisses». *Kontexte und Kulturen des Erinnerns: Maurice Halbwachs und das Paradigma des kollektiven Gedächtnisses*. Gerald Echterhoff i Martin Saar (eds.). Constança, UVK, 2002: 13–35.
- Erll, Astrid. «Cultural Memory Studies: An Introduction». *Cultural Memory Studies: An International and Interdisciplinary Handbook*. Astrid Erll i Ansgar Nünning (eds.). Berlín, Walter de Gruyter, 2008: 1–15.
- Eskew, Glenn. «Selling the Civil Rights Movement». *Dixie Emporium: Tourism, Foodways and Consumer Culture in the American South*. Anthony J. Stanonis (ed.). Atenes, University of Georgia Press, 2008: 175–204.
- Friedman, Max Paul. «Memory and the Contest for Hegemony in Politics». *The Merits of Memory*. Hans-Jürgen Grabbe i Sabine Schindler (eds.). Heidelberg, hivern de 2008: 135–48.
- Glassberg, David. «What is 'American' about American *Lieux de Mémoire*?». *The Merits of Memory*: 63–77.
- Grabbe, Hans-Jürgen i Sabine Schindler. «Introduction». *The Merits of Memory*. Hans-Jürgen Grabbe i Sabine Schindler (eds.). Heidelberg, hivern de 2008: 1–13.
- Halbwachs, Maurice. *Das Gedächtnis und seine sozialen Bedingungen*. Berlín, Suhrkamp Taschenbuch Verlag, 1966.
- Harcourt Trade Publishers. «Interview with Jim Carrier». <http://www.harcourtbooks.com/authorinterviews/bookinterview_Carrier.asp>.
- Hebel, Udo J. «Introduction». *Sites of Memory in American Literatures and Cultures*. Udo J. Hebel (ed.). Heidelberg, hivern de 2003: ix–xxxi.
- Heritage Tours. <<http://www.heritageourismemphis.com>>.
- Ingebretsen, Kelly. «Cultural Heritage Tourists Looking for Authenticity Find it». *Mississippi Business Journal* 27.18 (2005): 32.

- Lewis, John. «Foreword». *A Traveler's Guide to the Civil Rights Movement*. Jim Carrier (ed.). Orlando, FL, Harcourt, 2004: vii–ix.
- Mississippi Division of Tourism. <<http://www.visitmississippi.org>>.
- National Trust for Historic Preservation, 2008. <<http://www.preservationnation.org>>.
- Neal, Arthur G. *National Trauma and Collective Memory: Extraordinary Events in the American Experience*. Armonk, Sharpe, 2005.
- N.N. «Black Tourism Power». *Marketing News* 32.1 (1998): 1.
- N.N. «U.S. Civil Rights Movement Boosts Tourism». *Voice of America*. 16 de febrer de 2005. <<http://www1.voanews.com/english/news/a-13-2005-02-16-voa8.html>>.
- Nora Pierre. *Zwischen Geschichte und Gedächtnis*. Trad. Wolfgang Kaiser. Ulrich Raulff (ed.). Berlín, Verlag Klaus Wagenbach, 1990.
- Ownby, Ted. «Nobody Knows the Troubles I've Seen, But Does Anybody Want to Hear about Them When They're on Vacation?», *Southern Journeys: Tourism, History, and Culture in the Modern South*. Tuscaloosa, University of Alabama Press, 2003: 240–49.
- Poole, Ross. «Memory, History and the Claims of the Past». *Memory Studies* 1.2 (2008): 149–66.
- Romano, Renée C. i Leigh Raiford. «Introduction: The Struggle over Memory». *The Civil Rights Movement in American Memory*. Renée C. Romano i Leigh Raiford (eds.). Atenes, University of Georgia Press, 2006: XI–XXIV.
- Slave Haven Underground Railroad Museum. Fullet informatiu, sense data.
- Stanonis, Anthony J. «Introduction: Selling Dixies». *Dixie Emporium: Tourism, Foodways and Consumer Culture in the American South*. Anthony J. Stanonis (ed.). Atenes, University of Georgia Press, 2008: 1–13.
- Sturken, Marita. «Introduction». *Tourists of History: Memory, Kitsch, and Consumerism from Oklahoma City to Ground Zero*. Durham, NC, Duke University Press, 2007: 1–34.
- Tennessee Department of Tourist Development. 2009. <<http://www.tnvacation.com>>.
- Vestal, Christine. «Alabama Seeks Racial Accord And Civil Rights Tourism». 12 de novembre de 2008. <<http://www.ts-si.org/society/3580-alabama-seeks-racial-accord-and-civil-rights-tourism.html>>.
- Village of Glendora Mississippi, 2010. <<http://glendorams.com>>.
- Weeks, Jim. *Gettysburg: Memory, Market, and an American Shrine*. Princeton, Princeton University Press, 2003.
- Winter, Jay. «Sites of Memory and the Shadow of War». *Cultural Memory Studies: An International and Interdisciplinary Handbook*. Astrid Erll i Ansgar Nünning (eds.). Berlín, Walter de Gruyter, 2008: 61–73.
- Dorit Wagner, *American Studies Journal*, 56, 2012. <http://asjournal.zusas.uni-halle.de/archive/56/209.html>

(Traducció: Beatriu Krayenbühl i Gusi)

Article publicat per primera vegada a: *American Studies Journal*, 56 (2012), amb el títol: «The American South: From Civil Rights Struggle to Civil Rights Tourism».

Dorit Wagner és llicenciada en Estudis americans, Econòmics i Francès per la Universitat Johannes Gutenberg (Mainz).